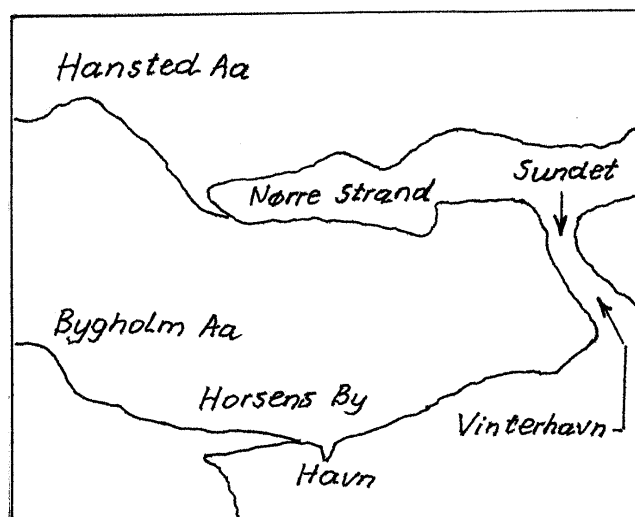


Nr. 7 - Persillekræmmeren - 2003

Sundbroen

Før Sundbroen, etableret i 1854, var Stensballe i ordets egentlige forstand ”en afkrog af verden”. Ganske vist var der i lige linje kun 5 km til Torvet i Horsens, men Sundet lå imellem, og der var ingen bro. De gamle i Stensballe svor højt og helligt, at der aldrig ville komme en bro over ”så stort et vand”. Den eneste kørevej til Stensballe fra Horsens var ud ad Smedegade, over Hammersholm, ad den gamle Hads Herredsvej (i dag Nordre Strandvej), gennem Nebel, forbi Vær Kirke og ned ad Værvej, hvor det sidste stykke i Stensballe i dag hedder Agervej. Gennem Stensballe kom i gamle dage kun folk, der havde særligt ærinde eller ville skyde genvej til landsbyer nordpå ved at lade sig færgе over Sundet. Var man ridende, kunne man selv komme over ved lavvandstide, men ellers lod man hesten svømme bagefter færgébåden.



Stensballe Sund i 1700-tallet.

Færgemanden

Færgemanden ”æ Sundmand” boede på Stensballe- siden, og på modsat bred var der en klokke, hvormed man kunne kalde ham til sig. Han var fæste under Stensballegård, og i et fæstebrev, udstedt af baron Jens Carl Krag-Juel-Vind-Arenfeldt (1767 – 1855) hedder det, at færgemanden skal ”holde mine Fiskervaad ved lige og fiske i Væhr Sø, naar jeg vil have det, samt sætte mig og mine Folk over Sundet, naar de er i min Forretning”, samt at han må ”tage 1 Skilling hen og en Skilling hjem for hvert Menneske, han fører over Sundet”. Bønderne i Stensballe

drejede naturligvis færgemanden en knap, når de kunne og påstod altid, at de var ude i ærinde for baronen. Derfor blev det i et senere fæstebrev skrevet, at bønderne skulle medføre ”bevis på det, og de ikke deraf skal gøre Misbrug”. Udensogns folk måtte betale efter takst. Når en natteravn efter mange værtsbesøg i Horsens slog alarm med klokken, skete det, at færgemanden vendte det døve øre til og blev i sin varme seng, og staklen måtte da tilbage til Horsens og ad den lange omvej uden om Nørrestrand. Så lærte han vel at finde vej hjem ved dagslys en anden gang!

Horsens vinterhavn

I årene 1695 – 1696 førtes en retssag mellem Horsens købstad og ejeren af Stensballegård, baron Frederik Krag (1655 – 1728), om retten til at benytte vinterhavnen i Stensballe Sund. Retssagen blev ført helt til Højesteret. Den endte dog med et forlig.

Baronen havde rejst sagen, fordi han i 1695 havde købt øen Endelave og ønskede at føre sine landbrugsprodukter til havnen i Horsens (lidt kajplads udfor Havneallé, der frøs til om vinteren) uden at skulle betale havneafgift. Skulle baronen betale afgift, så skulle Horsens Købstad også betale afgift for oplægning af skibe i den isfri vinterhavn ved Sundet. Sagen var kompliceret: Er vandet i Sundet hav-, fersk- eller brakvand?. Der fandtes særlig lovgivning for salt- og ferskvand, men blandet vand skaber forvirring.



Den første vejbro over Sundet.

Hovbønderne

I 1853 blev hovbønderne under Stensballegård selvejere efter at have været fæstebønder i mange år; de var ikke længere forpligtet til at udføre hoveriarbejde. Stensballe var et af de sidste i landet, hvor landboreformerne, der var påbegyndt i slutningen af 1700-tallet, blev indført.

Grunden dertil skal sikkert søges i, at hovbønderne allerede havde gode indtægter ved salg af haveprodukter. Bønderne var viden om kendt som ”Persillekræmmerne

fra Vær sogn” med leverancer til byerne Århus, Viborg, Silkeborg, Vejle og Horsens. Bønderne ville give lav pris for frikøb, medens Stensballegård krævede høj pris for ulemperne ved mindsket areal og mistet arbejdskraft. Det betød, at der måtte officiel mægling til, før en ordning kunne etableres.



Sundbroen set fra Horsens-siden, ca 1910.

Broen

Efter 1853 havde både bønderne og Stensballegård fælles interesse i oprettelsen i en bro. Landsbyen var under omlægning mod nye og ukendte forhold.

I 1854 kom broen. Stensballegård leverede tømmer og jord, og vejføringen blev op ad Sundbakken og videre til Bygaden. Denne bro blev nedbrudt i krigen 1864 i et forsøg at hindre tyskerne og østrigerne i at trænge op i Jylland. Tyskerne istandsatte broen, og den øverstkommanderende for de tyske styrker opslog for en tid sin bolig på Stensballegård. Overalt i Vær sogn var der indkvartering på gårdene af tyske og østrigske soldater.



Sundbroen set fra Stensballe-siden, ca. 1976

Ny bro

Først i 1868 kom der en rigtig bro. Dette skete samtidig med, at en ny landevej mellem Horsens og Odder blev åbnet. Med broens og landevejens åbning var Sundfærgens saga ude. Hads Herreds- diligence/postvogn begyndte at køre direkte mellem Horsens og Odder, og postkuskens skrattende horn forkyndte for Sundmanden, at en ny tid var frembrudt – også for den hidtil så afsides liggende landsby som Stensballe. Færgemanden, ja, han nedsatte sig herefter som kromand, og det gamle færgeshus blev et yndet udflugtsmål for Horsens- borgerne. Her kunne man indtil omkring 1900 få læsket ganen og som det hedder, ”når man ikke stillede for store fordringer indtage et måltid veltillavet mad”.

Broændringer

Broen fra 1868 var i brug indtil 1915, hvor der opførtes en ny bro, der i henhold til en kendelse fra Landvæsenskommissionen blev forsynet med sluser til regulering af vandstanden (ret saltet) i Nørre Strand ved højvande i Horsens fjord.

I 1963 blev Horsens – Odder landevejen forlagt ca. 20 meter mod øst. Derudover blev broen udvidet og forsynet med sluseporte. Broen stod færdig i 1966, samtidig hermed var vejføringen lagt uden om Sundbakken og Stensballe by. I 1994 måtte sluseportene dog renoveres, da deres funktion ikke var helt tilfredsstillende.